

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-38>

УДК 811.161.2'373.4:398.34

Бойчук О.А.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ГОСПОДАРСЬКІ СВИТОГЛЯДНІ ОСОБЛИВОСТІ КОЛЯДОК І ШЕДРІВОК (ЛІНГВОФОЛЬКЛОРИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ТВАРИННИЦТВА)

Анотація. У статті, покликаючись на лінгвістичні і фольклористичні підходи до опису фактів, проаналізовано лексику на позначення тваринництва. Зауважено, що тексти колядок і щедрівок відображають у своєму змісті інформацію щодо особливостей утримання худоби, догляду за ними, подають відомості про найпоширеніші види тварин та продукти тваринництва. З огляду на частотність використання певних образів зроблено припущення щодо їх походження, а також подано міркування щодо традиційності їх побутування у культурній традиції та господарському світогляді українців.

Ключові слова: тваринництво, світогляд, колядка, щедрівка, лексика.

Boichuk Olena

Uzhhorod National University

SPECIAL ASPECTS OF THE ECONOMIC BELIEF SYSTEM OF CHRISTMAS CAROLS AND SHCHEDRIVKAS (LINGUAL FOLKLORE STUDY OF VOCABULARY DESIGNATING ANIMAL HUSBANDRY)

Summary. Christmas carols and shchedrivkas are a special (magical) kind of calendar ritual songs. It is winter calendar songs that store most information about the faith, history and worldview of our people. The songs often praised realia of household economies. Hence, the article takes the linguistic and folkloristic approaches to explore vocabulary, images and motives that relate to animal husbandry. This aspect of the study is relevant because it has not been studied before. According to the findings of the study, domestic animal husbandry is presented in the texts of carols and shchedrivkas by many lexical units which are combined into thematic groups. Specifically, there is a group of words that relate to cattle breeding and population (for example, herd). Special groups contain words that refer to animals in a general way (for example, cattle), as well as words that are specific names of animals (sheep, goat, cow, bull, horse, ox, chicken, etc.). The other groups combine words denoting animal products (lard, butter, cheese, etc.) and livestock-related activities such as cattle breeding, care and handling (to plough, buy, water, mow, etc.). The lyrics of the songs store information about household tools (whip, yoke, rake, etc.) and livestock buildings and structures (for example, obora, koshara (barn), etc.). The article examines the frequency of the use of the lexical units in question and describes specific functions of images related to animal husbandry. The conclusion is drawn that in Ukraine the most valued animals were sheep (they served as a source of meat, wool and milk); also, cows were widespread (dairy products). On the contrary, pigs were not popular animals for a long time. Another feature of the economic belief system of Ukrainians is that they used to farm with oxen rather than horses. In the texts of the songs, the functions of horses are very diverse, thus, require a more detailed study. The article contains the assumptions about the origin of the realia of animal husbandry in the texts of carols and shchedrivkas. Accordingly, their origin may be traced as far back as the Neolithic period, because it is at this time that cattle were largely domesticated.

Keywords: animal husbandry, belief system, carol, shchedrivka, lexical unit, vocabulary, Lingual Folklore Studies.

Постановка проблеми. Колядування та щедрівання віддавна займають важливе місце в річному циклі святкових обрядодійств українців. З-поміж інших фольклорних текстів колядки і щедрівки вирізняються своєю величальною гіперболізацією, що передбачає змалювання бажаного як дійсного. Вся система святкових зимових відправ тримається, за словами М. Грушевського, на комплексі ідей магичного характеру [9, с. 178]. Наші предки вірили, що все, висловлене та озвучене в цей магичний період народження «нового сонця», обов'язково здійсниться. Треба було вміти лише його закликати й замовити [17, с. 60]. Саме цю функцію і виконують колядки та щедрівки. Відтак – кожне слово у цих пісенних текстах є обдуманим, виваженим і не випадковим. Звідси колядки і щедрівки, як зауважує С. Килимник, особливо скрупульозно

відтворюють нашу стародавню культуру – тодішнє життя, віру, вірування, світогляд, бажання, історію тощо [14, с. 68]. Оскільки основне призначення зимових вітально-величальних пісень – накликаючи достаток в «обору і комору», то, відповідно, тексти колядок і щедрівок є особливо вдячним матеріалом для вивчення господарського світогляду українців.

Загальні міркування щодо господарських уподобань наших предків на прикладі колядок та щедрівок можна знайти в напрацюваннях М. Грушевського [9], С. Килимника [14], О. Дея [13], В. Давидюка [7; 10], З. Марчук [16], О. Білик [3; 4], В. Гойсак [8] та ін. Хліборобський світогляд та особливості його відтворення у текстах зимових пісень уже ставали предметом наукових зацікавлень у наших дослідженнях [5; 6]. Натомість реалії тваринництва на прикладі коля-

док і щедрівок дотепер окремо ще не вивчалися. Отож, обрана тема є **актуальною та важливою**.

Аналіз останніх напрацювань показує, що вивчення особливостей колядок та щедрівок (зокрема специфіки господарського світогляду) відбувається головню у літературознавчій / фольклористичній або лінгвістичній / етнолінгвістичній площинах. Натомість своє дослідження спробуємо провести у новому напрямі, залучаючи як лінгвістичні, так і фольклористичні підходи до опису фактів. Попри те, що термін «лінгвофольклористика» поки що відсутній у сучасних лексикографічних джерелах, доцільність його уведення предметно аргументують новочасні науковці [1]. За їх спостереженнями, такий підхід до аналізу мови народних творів, з-поміж іншого, розширює можливості для вивчення лексико-морфологічних, синтаксичних особливостей текстів усної народної творчості в діахронії та синхронії [1, с. 111]. В цьому вбачаємо **новизну** нашого дослідження.

За **джерельну базу** взято тексти, що ввійшли до академічного видання «Колядки та щедрівки» [15] (щоправда до уваги не бралися записи народної драми «Коза» та «Маланка», які, на наш погляд потребують окремого дослідження; а також пожовтневі колядки та щедрівки, котрі у переважній більшості є новотворами ХХ ст.).

Завдання дослідження: з'ясувати, які лексеми презентують присадибне тваринництво як систему господарювання у текстах колядок і щедрівок, та згрупувати їх; визначити домінантні лексеми та їх варіанти; окреслити найзагальніші особливості слововживання; відтак, покладаючись на лінгвістичні та фольклористичні відомості, зробити припущення щодо походження тих чи інших господарських світоглядних особливостей і реалій тваринництва у текстах колядок та щедрівок (діахронічний аспект).

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті простежено, що тваринницький господарський світогляд найчастіше презентує мотив **оспівування приплоду худоби**. Утім лише зрідка фольклорні тексти подають фіксовану, певну кількість худоби (як-то «семеро овець» [15, с. 535], «*шотири волики*» [15, с. 271]). У переважній же більшості варіантів бажують, аби достаток господаря був незліченний. Тому у фольклорних текстах на позначення кількості худоби уживаються лексеми *стадо* [15, с. 283] / *стадочко* [15, с. 71] / *турма* [15, с. 71] / *струнка* [15, с. 153]. Прикметно, що останні дві номінації стосуються тільки овець.

Оспівуючи господарські гаразди, колядники почасти могли вживати у фольклорних текстах узагальнену **назву на позначення худоби**. Як-то: «*В тебе худоби без рахуби*» [15, с. 63].

Відомо, що для народної пісні характерні особлива поетичність та м'який ліризм, які призводять до частотного вживання здрібніло-пестливих варіантів назв. В такий спосіб народ висловолює своє ставлення до дійсності та діяльності. Саме багатство конотативної лексики характеризує колядки і щедрівки загалом, і групу лексем на позначення реалій тваринництва зокрема. Відтак у текстах зимових пісень значно частіше вживаються здрібніло-пестливі варіанти на позначення худоби. З-поміж таких – *худобойка*

[15, с. 44] / *худобонька* [15, с. 104] / *худібонька* [15, с. 60] / *худобочка* [15, с. 94]. Частотність демінутивних варіантів вказує на позитивне ставлення до об'єкту оспівування, а відтак важливу роль худоби в житті та світогляді українців.

В окремих випадках на позначення худоби, як невід'ємного елемента достатку, вживається назва *товар* [15, с. 52, 59, 73 та ін.]. Прикметно, що в цьому випадку демінутиви та фонетичні варіанти відсутні.

Позаяк колядки і щедрівки – пісні магічного характеру, то наші предки чітко усвідомлювали, що чим більше буде виголошено у цей важливий момент, тим більше достатку вони отримають натомість. Тому й не дивно, що під час обходів дворів кожного представника родини намагалися згадати поіменно. Це ж стосується і господарських гараздів. Відтак значно частіше у колядках і щедрівках назви тварин подаються не узагальнено, а диференційовано, оспівуючи та згадуючи кожен різновид худоби окремо. Саме ця група лексем найповніше зберігає та відтворює інформацію про господарські уподобання та світогляд українців.

Загалом господарський світогляд проходить довгий шлях формування. Особливістю тваринницької системи господарювання є її тісний зв'язок зі скотарством (як давнішою формою ведення господарства) та хліборобством (тваринництво розвивалось як його допоміжна ланка), а відтак їх світоглядними особливостями.

Історично перехід від мисливського привласнювального господарства періоду мезоліту до відтворювального неолітичного відбувається через становлення кочового скотарства (яке уже пізніше набуває статусу відгінного). Як свідчать археологічні пам'ятки, тотальне поширення скотарства на території України почалося не пізніше III тис. до н.е. – в епоху неоліту [16, с. 36]. У другій половині III тис. до н.е. в межах території етнографічної України відбувається схрещення, міксація та кінцевий синтез поливних землеробів-тваринників та степових рухомих скотарів [16, с. 37]. Звідси випливають певні міркування щодо походження образів та господарських реалій тваринництва у текстах зимових пісень: найдавніший час, який можуть зафіксувати у своєму змісті колядки та щедрівки, гіпотетично вважаємо період неоліту, на який припадає масове одомашнення промислових тварин.

Відомості про **скотарський світогляд** (як перехідний від мисливства до присадибного тваринництва) відтворюють тексти, в яких використовуються образи овець та кіз. Показово, що лексема *вівця* (за частотністю вживання) однозначно домінує в цій тематичній підгрупі.

У текстах колядок та щедрівок зафіксовано лексеми *овечки* / *вівці* / *ягнички* / (*ягнушки*, *ягниці*) / рідше – *барани* (*баранці*) – 35 згадувань. Відтак оспівується їхній приплід (з огляду на використання з дієсловом *покотились*, *плодились*), звертається увага на їхню кількість (у контексті зі словами *стадо*, *лічити*, *гори покрили* тощо), важливими також були такі якісні характеристики овець, як *білі*, *сиві*, *сріблорогі*, *білоголові*, *золотововні*, *золотокосиці*, *круторогі* тощо.

Спорадичним є використання у текстах пісень зимової календарно-обрядової поезії лексеми *коза*. Нам вдалося натрапити на цей образ

лише у двох фрагментах [15, с. 519], та й то у тематичній групі дитячих колядок, які за часом виникнення вважаються найпізнішими. Поясненню цьому може бути декілька. Для кози відведена окрема роль у народній драмі, а тому про неї у текстах колядок та щедрівок окремо згадувати не було потреби. З іншого боку, коза була введена як молочний різновид дикого предка архара, тоді як вівця – м'ясний [16, с. 29]. Звідси може бути, що предки-українці для забезпечення м'ясом розводили вівці (яких і частіше оспівують), а джерелом молочних продуктів тут були не кози, а все-таки корови. Останні доволі часто ставали предметом оспівування у колядках та щедрівках. Згадування про цих тварин у текстах пісень несуть **відбиток присадибного тваринництва**. У текстах зафіксовано нейтральну лексему «*корова*» (7 згадувань, наприклад [15, с. 70, 532]), а також використовуються демінутивні варіанти: *коровки* (4 згадування [15, с. 79]) / *коровочки* [15, с. 63] / *коровиці* [15, с. 115, 152]. В такому ж контексті побутує і лексема *телиця* / *теличка* [15, с. 56, 70, 535, 536] (5 згадувань).

У контексті колядок та щедрівок використовується також лексема *бик* / *бичок* / *бичечок* [15, с. 56, 69, 70, 71] – усього 4 згадування. Бик як domestикована тварина у народному господарстві використовується з епохи неоліту. Адже приїшли з Балкан на територію сучасної України племена приводять із собою вже здомашнілу худобу – бика, вівцю, козу, курку тощо [16, с. 37]. Отже, і лексема «бик» могла увійти до обрядових фольклорних текстів не раніше неолітичної епохи.

Образи корови, телиці, бика у фольклорних текстах виконують ті ж функції, що й вівці: згадується і про кількість (*стадо*), і про приплід (*плодилися, уположили, поплодили*), і про їхні прикметні характеристики (*букулистенські* [15, с. 71], *золоторіжечки* [15, с. 69], *чабанистенські* [15, с. 71], *як оборози* [15, с. 62]). Тобто, в найзагальніших рисах відбувається заміщення образів однієї (давнішої) господарської системи іншою, новішою за часом виникнення. З цих міркувань мотив купівлі, який фіксуємо в колядках та щедрівках, стосується винятково корів [15, с. 115, 137]. Товарно-грошові відносини, як відомо, – ознака високорозвинутого, цивілізованого суспільства.

Прикметно, що в колядках та щедрівках майже не натрапляємо на згадування *про свиней* [15, с. 537, 523] – всього 3 фіксації, та й ті виявлені у групі дитячих текстів. Вочевидь, ця тварина не може вважатися архаїчною ознакою українського господарського світогляду.

Широко представлені в текстах новорічних величальних пісень образи *коня* та *вола*, які зберігають у своєму змісті інформацію про симбіоз тваринництва та рільництва.

Говорячи про коней, пам'ятаємо, що вони першочергово використовувались як в'ючні тварини – для верхової їзди, для подолання дистанцій; з оборонною метою або задля завоювання території тощо. І лише з часом коней почали використовувати як орну силу для оброблення земель.

Образ коня в контексті колядок та щедрівок надзвичайно багатогранний, поліфункціональний. Але цей аспект поки що мало досліджений, тож залишаємо його для подальших наукових розвідок. Наразі зазначимо, що про коня най-

частіше згадують серед парубочих колядок – 102 фіксації зі 154 загальом. Кінь для парубка – і достаток, і дарунок, і ознака воїнської доблесті, і помічник у господарстві та пошлюбленні тощо. В інших групах колядок та щедрівок ця лексема також використовується, але не настільки часто: 25 згадувань серед пісень, адресованих дівчині, 18 – у текстах, що виконувались господарю, 9 – що співались для господині.

Лексема «*кінь*» не має дуже багато варіантів свого звучання. Окрім нейтральної узагальненої назви, побутують такі демінутивні форми, як *коник* / *коничок* (*конічок*) / *кониченько*. З-між означень, що супроводжують – *сивий* [15, с. 164 та ін.], *вороний* [15, с. 173, 288 та ін.], *воронець* [15, с. 195], *перський* [15, с. 215], *гетманський* [15, с. 141], *темносивесенький* [15, с. 168], *сивогривий* [15, с. 235 та ін.]. Окрім означень, значно частіше поряд з номінацією кінь вживаються лексеми на позначення дії, що стосуються цієї тварини. Наприклад, *купити*, *продати*, *дарувати*, *пастити*, *гнати*, *спіймати*, *запрягти*, *вивести*, *напувати*, *волочити*, *заволочити* тощо. Прикметно, що не так багато з них стосуються господарської тематики.

Образ коня найповніше розкриває свою господарську специфіку в контексті пісень, адресованих господарю. Тут так само оспівується та особливо цінується приплід худоби: «*Кобилки ж вам ся пожеребили, Самі коники ба й починили: Золотигриві ще й звіздочолі, Самі біленькі та сивоногі*» [15, с. 71].

Спорадично використовується лексема кінь в контексті мотиву оброблення полів (тобто кінь виконує функцію орної сили): «*Жито, пшеницю ми посіємо, Ворон коником заволочимо*» [15, с. 70].

Така особливість побутування лексеми «*кінь*» може вказувати, що першочергово ці тварини на території України не використовувались з господарською метою. Хоча у підручнику з українського народознавства зазначено, що «найчастіше тяговою силою були коні» [19, с. 276], тексти колядок і щедрівок стверджують, що цю функцію головню виконували воли: «*Ой пішов собі воли впрягати, Поїхав волами поле орати*» [15, с. 293]. Або «*Ой там за лісом, за дубиною Штири воли плужок оре*» [15, с. 159]. Прикметно, що інші дії, окрім орання, волів не стосуються. Виходить, пісенні тексти відбивають певну господарську спеціалізацію: волів використовували, щоб орати, а коней, якщо і залучали, то до заволочування земель.

Загальна кількість зафіксованих лексем «*віл*» – близько 50. Характерно, що у пісенних текстах, адресованих господарю або господині, дівчині або парубку ця лексема вживається тільки у формі множини (отже, цінується їхня кількість). І лише з-поміж дитячих фіксуємо використання лексеми в однині. Це можемо окреслити як втрату образом свого господарського призначення, а відтак функціонування лексеми не може вважатися показовим для окреслення господарського світогляду.

Контекст, в якому найчастіше побутує лексема «*воли*», зазвичай вказує на землеробсько-тваринницьку систему господарювання, яка стає панівною, починаючи з епохи неоліту, а відтак енеоліту. У цей час стаціонарне утримання худоби у хліборобській зоні поширилося з метою накопичення органічних добрив [19, с. 274].

Окрім дієслова «орати», синтез хліборобсько-го і тваринницького світоглядів відбувається у контекстах, на кшталт: «З Волощини йде, волики жене... А воликами – на хліб робити» [15, с. 181].

В окремих випадках навіть порівняння цієї тварини має ознаки рільницького світогляду: «У тебе воли, як стодоли» [15, с. 62]. Лексема *стодола* відноситься до групи слів на позначення господарських приміщень для зберігання та оброблення зернових [6, с. 66]. У контексті зимових пісень вживається у типовому для цієї лексеми значенні «будівлі для зберігання снопів, сіна, полови тощо, а також для молотби, віяння тощо» [18, Т. 9, с. 724].

З-поміж інших означень, що стосуються волів, – *буйні* [15, с. 77], *сірі* [15, с. 63], *полові* [15, с. 62], *сивани* [15, с. 77], *сиві* [15, с. 192]. Такі означення відображають характеристики щодо кольору та стану худоби.

Окрім нейтральної лексеми *віл/воли*, у фольклорних текстах поширені демінутивні форми: *волики* [15, с. 63, 71, 48 та ін.], *волоньки* [15, с. 153, 415, 77 та ін.], *волойки* [15, с. 395]. Усі вони вказують на неабияку прихильність до згаданої тварини та її значимість у господарстві у відповідний період часу.

В окремих випадках об'єктом оспівування ставала не худоба, а **продукти тваринництва**. Прикметно, що найчастіше такі лексеми фігурують в дитячих колядках, які генетично вважають найновішими [2, с. 19]. Попри те, що «свиня» як господарська тварина практично не була предметом оспівування, у дитячих колядках «сало» та «ковбаса» ставала найбажанішими продуктами харчування. В окремих випадках випрошували «кишк»: «Дайте кишку, з'їм в затишку» [15, с. 523]. З-поміж молочних продуктів харчування найбільш очікуваними є *масло* [15, с. 523, 524] та *сирець* [15, с. 298].

Спорадичність функціонування зазначених лексем у фольклорних текстах вказують, скоріш за все, або на нетиповість побутування цих явищ у господарстві найдавніших українців, або на пізніший час використання понять, а відтак введення в контекст фольклорних текстів.

Оспівуючи приплід худоби, колядники у цьому контексті вживають **лексеми на позначення дій, пов'язаних із приплодом домашніх тварин та доглядом за ними**. Це такі, як *покотилися* (вівці), *положили*, *поплодили* (корови), *пожеребили* (коні); до уже згадуваних *орати*, *волочити*, *купити*, *продати*, *спіймати*, *напувати* тощо, додамо *осідлати*, *водити*, *напувати* (як правило коня) [15, с. 271, 253 та ін.], *впрягати* [15, с. 182], *впіймати* [15, с. 283] та ін.

Сюди ж відносимо нечисленні лексеми, що стосуються **заготівлі кормів** – невід'ємної частини догляду за тваринами. Це дієслово *косити* – 5 згадувань [15, с. 298 та ін.], а також визначення, що саме заготовляють – *трава* [15, с. 44], *сіно* (5 фіксацій [15, с. 325 та ін.], *сінце* [15, с. 298]). Прикметно, що усі ці лексеми стосуються головно коней, господарська функція яких у колядках та щедрівках не є настільки виразною.

У продовження доречно буде виокремити незначну групу лексем на позначення засобів, що використовуються у догляді за тваринами; **господарський реманент**. З-поміж таких *друк* та

батіг [15, с. 57], як найбільш потрібні речі у догляді за тваринами; *ярма* (*тисовії*) [15, с. 83] / *ярмця* (*буковії*) [15, с. 84]; *грабельки* (щоправда у контексті з дієсловом заволочити) .

Зрозуміло, що такі аспекти не вважалися ключовими у побажанні достатку, отже і об'єктами оспівування вони ставали не дуже часто.

Очевидно, що присутність великої кількості худоби у господарстві передбачала і наявність спеціальних **приміщень для їх утримання**. У колядках та щедрівках найчастіше згадується про *обору* / *обороньку* (9 фіксацій). Наприклад: «В нашого газди нова світлонька, Нова світлонька та й оборонька» [15, с. 76]; «Ой ходить собі по комороньці, По комороньці, по обороньці» [15, с. 123].

Обора – це «відгороджена частина подвір'я з приміщеннями для худоби» [18, Т. 5, с. 550]. Отже, тексти колядок та щедрівок зберігають інформацію про замкнуту забудову дворів, «де під одним дахом по периметру розташовувались житло і господарські будівлі» [11, с. 30]. Архип Данилюк стверджує, що такі замкнуті двори будували у зв'язку з потребою охороняти худобу від звірів і снігових заметів [11, с. 31]. Історія замкнутих дворів сягає часів Київської Русі, адже за конструкцією вони нагадують стародавні городища і дворища. Утім, як зазначають науковці, замкнуті двори остаточно втратили свою цілісність у 30-40 роках ХХ ст. [20, с. 101].

Відповідно до фольклорних текстів, зазвичай обора слугувала для утримання великої рогатої худоби – корів та волів, тоді як для овець існували *кошари* (3 згадування) [15, с. 69, 70, 73]: «Вийди, вийди, господарю, Подивися на кошару: Всі ти ся вівці покотили» [15, с. 70].

У господарському побуті українців існували спеціальні приміщення для утримання коней. У фольклорних текстах на позначення таких вживається лексема *стайня* [15, с. 82, 232] / *стаєнка* [15, с. 69] / (діалектне) *маштарня* [15, с. 80], де тримали коней. З огляду на те, що кінь не поставав у центрі колядок та щедрівок як господарська тварина, то, відповідно, і приміщення для утримання цієї худоби не були предметом оспівування дуже часто.

Присадибне господарство передбачало розведення **дрібної домашньої птиці**. Так, відомості про розведення курей на території України беруть свій початок ще з неолітичної епохи [16, с. 37]. Відповідно, саме лексема *курка* є найбільш уживаною у текстах колядок та щедрівок. Натрапляємо на такі варіанти – *курочка* / *куриця* / *курята* / *півень* / *когут*. Загальна кількість фіксацій – 8 зразків: «Там паниченько-перебірниченько Курочки перебирає. Котрі краці, собі бере, Котрі бридиш, служенькам дає» [15, с. 153]. Утім, як бачимо, лексема вживається у контексті, який відбиває реалії значно пізніших часів. До того ж «курочка» найчастіше стає об'єктом випрошування у дитячих колядках та щедрівках.

Окрім того, тексти колядок і щедрівок містять згадування про таку домашню птицю, як *качечки* [15, с. 152, 121], *гусочки* [15, с. 152, 532] та *індики* [15, с. 532].

Частотність, контекст та мотиви, в яких вживаються зазначені лексеми, вказують, що такі слова могли потрапити до зимової обрядової по-

езії, очевидно, не раніше XVI ст., відколи в господарстві почали використовувати хліви – «господарські будівлі для свійської худоби та птиці» [18, Т. 11, с. 83]. Останні, за спостереженням А. Данилюка, почали будувати (зокрема на Поліссі) лише з кінця XVI ст. [12, с. 78]. Щоправда, сама лексема «хлів» у пісенних текстах не побутує (принаймні з-поміж опрацьованих матеріалів нам виявити не вдалося).

Висновки і пропозиції. Отже, колядки та щедрівки, будучи календарними фольклорними текстами, зберігають у своєму змісті чимало інформації про найдавніші господарські пріоритети та уподобання наших предків, зокрема таких, що стосуються присадибного тваринництва. Вдалося з'ясувати, що цю систему господарювання презентують лексеми *худоба, товар, вівця, коза, корова, бик, свиня, кінь, віл, курка, качечка, гусочка, індик, сало, ковбаска* тощо. Згрупувавши та проаналізувавши їх, простежуємо, що колядки та щедрівки фіксують у своєму змісті інформацію про приплід худоби та їх різновиди, особливості утримання тварин, догляду за ними, найпоширеніших продуктів тваринництва тощо.

З огляду на характеристику частотності та варіативності слововживання доходимо висновку, що на території України віддавна найбільш цінними вважалися вівці (які були джерелом і м'яса, і вовни, і молока), не менш поширеними були корови (для забезпечення молочною продукцією). Натомість свині довгий час не користувалися значною популярністю. Залучаючи лінгвістичні та фольклористичні підходи до опису фактів, спостерігаємо, що пісенні тексти відбивають історично обумовлений зв'язок хліборобства і тваринництва (зокрема, мотиви волочиння або орання із використанням лексем *кінь та віл*). Специфічною характеристикою господарського світогляду українців вважаємо домінування волів під час оброблення господарських угідь. Тоді як образ коня та його функціональне спрямування потребує, на наш погляд, більш детального вивчення.

Щодо походження, імовірного часу уведення реалій тваринництва у контекст колядок і щедрівок, гадаємо, це міг би бути період неоліту, адже саме на цей час припадає масове одомашнення худоби.

Список літератури:

1. Беценко Т. Лінгвофольклористика як новий напрям філологічної науки. *Міфологія і фольклор*. 2015. № 3–4. С. 108–117.
2. Білик О. Зимово-весняний фольклор Верхньоприп'ятської низовини (особливості сучасного побутування). *Фольклористичні зошити*. 2006. Вип. 9. С. 17–33.
3. Білик О. Щедрівки Західного Полісся: господарський аспект. *Фольклористичні зошити*. 2003. Вип. 6. С. 55–69.
4. Білик О.А. Календарно-обрядова пісенність Західного Полісся: монографія. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2008. 334 с.
5. Бойчук О. Волинські щедрівки: до питання відображення господарської специфіки регіону. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*: збірник наук. праць. Київ: Університет «Україна», 2014. Вип. 29. С. 201–208.
6. Бойчук О. Лексика на позначення хліборобських реалій: особливості використання у колядках і щедрівках. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*: зб. наук. праць. 2016. Випуск 10. Том 1 (А–Д). С. 62–68.
7. Волинські щедрівки / збір., упор. і прокомент. Віктор Давидок. Луцьк: «Волинська обласна друкарня», 2008. 152 с.
8. Гойсак В. Мовна картина світу, відображена в народних колядках з Лемківщини. *Горлиці: Об'єднання лемків*, 2010. 288 с.
9. Грушевський М. Історія української літератури: у 3 т., 9-ти кн. Київ: Либідь, 1993. Т. 1. 392 с.
10. Давидок В. Історично-географічна атрибутивність щедрівок та колядок. *Фольклористичні зошити*. 2003. Вип. 6. С. 123–148.
11. Данилюк А. Наша хата: Етнографічний нарис про традиційне поліське житло. Луцьк: Надстир'я, 1993. 63 с.
12. Данилюк А. Традиційна архітектура регіонів України: Полісся. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 147 с.
13. Дей О. Величальні пісні українського народу *Колядки та щедрівки. Зимово-обрядова поезія трудового року* / упор., передм. і прим. О. Дея; відп. ред. М.Т. Рильський. Київ: Наукова думка, 1965. С. 9–40.
14. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: у 3 кн., 6 т. Вінніпег-Торонто: Український національний видавничий комітет, 1964. Т. 1: Зимовий цикл. 154 с. URL: <http://diasporiana.org.ua/folklor/7785-kilimnik-s-ukrayinskiy-rik-u-narodnih-zvichayah-v-istorichnomu-nasvitlenni-t-1-zimoviy-tsikl/> (дата звернення: 30.08.2019).
15. Колядки та щедрівки. Зимово-обрядова поезія трудового року / упор., передм. і прим. О.І. Дея; відпов. ред. М.Т. Рильський. Київ: Наукова думка, 1965. 804 с.
16. Марчук З. Генеалогія українського весілля. Луцьк: Інститут культурної антропології, 2005. 284 с.
17. Сеньків І. Різдво в народних віруваннях і обрядах гуцулів. *Народна творчість та етнографія*. 2001. № 1–2. С. 60–68.
18. Словник української мови: в 11 т. / за ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
19. Українське народознавство: навч. посіб. / за ред. С.П. Павлюка. Київ: Знання, 2004. 570 с.
20. Шкляєва Н. Реліктові форми народної архітектури в топонімічній прозі Західного Полісся. *Фольклористичні зошити*. 2001. Вип. 4. С. 93–103.

References:

1. Betsenko, T. (2015). Lihvofolklorystyka yak novyi napriam filohichnoi nauky [Lingual Folklore Studies as a New Trend in Philology]. *Mifolohiia i folklore*, no. 3–4, pp. 108–117.
2. Bilyk, O. (2006). Zymovo-vesniani folklor Verkhnoprypiatskoi nizovyni (osoblyvosti suchasnoho pobutuvannia) [Winter and spring folklore of the Upper Prypiatsk Lowland (Specific Features of Modern Existence)]. *Folklorystychni zoshyty*, vol. 9, pp. 17–33.
3. Bilyk, O. (2003). Shchedrivky Zakhidnoho Polissia: hospodarskyi aspekt [Shchedrivkas of Western Polissya: Economic aspect]. *Folklorystychni zoshyty*, vol. 6, pp. 55–69.
4. Bilyk, O. (2008). *Kalendarsno-obriadova pisennist Zakhidnoho Polissia* [Calendar ceremonial songs of Western Polissya]. Lutsk: PVD «Tverdnyia». (in Ukrainian)

5. Boichuk, O. (2014). Volynski shchedrivky: do pytannia vidobrazhennia hospodarskoi spetsyfiky rehionu [Volyn shchedrivkas: to the issue of reflecting the specific nature of the economy of the region]. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh*, vol. 29, pp. 201–208.
6. Boichuk, O. (2016). Leksyka na poznachennia khliborobskykh realii: osoblyvosti vykorystannia u koliadkakh i shchedrivkakh [Vocabulary describing grain-growing realia: special aspects of its use in Christmas carols and shchedrivkas]. *Aktualni problemy filologii ta perekladoznavstva*, vol. 10, t. 1 (A-I), pp. 62–68.
7. Davydiuk, V. (ed.) (2008). *Volynski shchedrivky* [Volyn shchedrivkas]. Lutsk: «Volynska oblasna drukarnia». (in Ukrainian)
8. Hoisak, V. (2010). *Movna kartyna svitu, vidobrazhena v narodnykh koliadkakh z Lemkivshchyny* [The Linguistic worldview reflected in folk carols from Lemkivshchyna]. Horlytsi: Obiednannia lemkiiv. (in Ukrainian)
9. Hrushevskiy, M. (1993). *Istoriia ukrainskoi literatury: u 3 t., 9-ty kn.* [History of Ukrainian Literature]. Kyiv: Lybid, t. 1. (in Ukrainian)
10. Davydiuk, V. (2003). Istorychno-geohrafichna atrybutyvniat shchedrivok ta koliadok [Historical and Geographical Attribution of Shchedrivkas and Carols]. *Folklorystychni zoshyty*, vol. 6, pp. 123–148.
11. Danyliuk, A. (1993). *Nasha khata: Etnohrafichni narys pro tradytsiine poliske zhytlo* [Our house: An ethnographic essay about traditional Polissya housing]. Lutsk: Nadstyria. (in Ukrainian)
12. Danyliuk, A. (2001). *Tradytsiina arkhitektura rehioniv Ukrainy: Polissia* [Traditional architecture of Ukrainian Regions: Polissya]. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. Ivana Franka. (in Ukrainian)
13. Dei, O. (1965). Velychalni pisni ukrainskoho narodu [Laudatory songs of the Ukrainian people]. *Koliadky ta shchedrivky. Zymova obriadova poeziia trudovoho roku* [Christmas carols and shchedrivkas. Winter ceremonial poetry of the working year]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian)
14. Kylymnyk, S. (1964). *Ukrainskyi rik u narodnykh zvychaiakh v istorychnomu osvittleni: u 3 kn., 6 t.* [Ukrainian year in folk customs from the historical perspective]. Vinnipeg-Toronto: Ukrainskyi natsionalnyi vydavnychiy komitet, t. 1: Zymovi tsykl. Retrived from: <http://diasporiana.org.ua/folklor/7785-kilimnik-s-ukrayinskiy-rik-u-narodnih-zvychaiakh-v-istorichnomu-nasvittleni-t-1-zimoviy-tsikl/> (accessed 30 August 2019).
15. Dei, O. (1965). *Koliadky ta shchedrivky. Zymova obriadova poeziia trudovoho roku* [Christmas carols and shchedrivkas. Winter ceremonial poetry of the working year]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian)
16. Marchuk, Z. (2005). *Henealohiia ukrainskoho vesillia* [Genealogy of Ukrainian wedding]. Lutsk: Instytut kulturnoi antropologii. (in Ukrainian)
17. Senkiv, I. (2001). Rizdvo v narodnykh viruvanniakh i obriadakh hutsuliv [Christmas in Folk Beliefs and Rituals of Hutsuls]. *Narodna tvorchist ta etnohrafia*, no. 1–2, pp. 60–68.
18. Bilodid, I.K. (ed.) (1970–1980). *Slovnnyk ukrainskoi movy: v 11 t.* [Dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian)
19. Pavliuk, S.P. (ed.) (2004). *Ukrainske narodoznavstvo* [Ukrainian Ethnology]. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian)
20. Shklyiaieva, N. (2001). Reliktovi formy narodnoi arkhitektury v toponimichnii prozi Zakhidnoho Polissia [Relict forms of folk architecture in the toponymic prose of Western Polissya]. *Folklorystychni zoshyty*, vol. 4, pp. 93–103.